

САМОВРЯДНА СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ РОЗВИТКОМ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА РАЙОНІВ УКРАЇНИ

SELF-GOVERNMENT COMPONENT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF INCLUSIVE DEVELOPMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES AND DISTRICTS OF UKRAINE

У статті сформульовано та вирішено завдання, пов'язані з актуальною науковою та вкрай важливою практичною проблемою суспільного розвитку України щодо з'ясування ролі самоврядної складової публічного управління інклюзивним розвитком об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та районів. В рамках проведеного дослідження виявлено значення локальної ідентичності та соціального включення як певних механізмів формування в просторових межах зазначених соціально-просторових утворень інклюзивного середовища, що й складає його наукову новизну та практичну цінність. Подано системну характеристику інклюзивного розвитку у його об'єктно-суб'єктному прояві, розкрито сутність інклюзивного самоврядування, здійснено типологію самоврядного та управлінського впливів на інклюзивний розвиток ОТГ та районів. За результатами дослідження зроблено висновки, окреслено актуальні напрями подальших наукових розвідок за цією проблематикою.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, об'єднані територіальні громади, райони, самоврядна складова публічного управління, соціальне включення, Україна.

The formation of the UTC and of new districts led to significant changes not only in the administrative-territorial system, but also in the territorial organization of society, the key feature of which is manifested in the growing role in social processes of the self-governing as component of public administration in the conditions of the formation of "mixed" in terms of population composition, complex according to their functions, sectoral and socio-spatial direction of development of continuous-convergent formations of the agglomeration type with signs of inclusiveness. From this follows the scientific and practical relevance of the problem related to determining the role of the self-governing component of public management of inclusive development of UTC and regions of Ukraine. The purpose of the study is to substantiate the social purpose of the self-governing component of public management as a motivator and agent of inclusiveness formation within the spatial boundaries of the UTC and regions of Ukraine. For her implementation, the task of revealing the role of local identity in this process as the basis of an appropriate inclusive environment was formulated; of systemic characteristics of inclusive self-government; determining the place of the self-governing component in the system of public administration of inclusive development of UTC and districts. It is proven that the reform of decentralization of power and management created opportunities for the democratization of the system of public management of inclusive development through the direct implementation of self-governing principles at the level of local government and self-governing and representative interests of communities at the level of districts. However, such potential opportunities in the form of a self-governing component of public management of the inclusive development of these socio-spatial entities can turn into reality, first of all, under the condition of recognizing the individual as the primary self-governing link. This is precisely the scientific novelty of the research. It is noted that the basis of inclusive self-governance of UTC and districts is the organization of local communities' life activities through the formation of local identity, the self-determination of each person as an agent of inclusive development, followed by their involvement to cohesion and of integration around the solution of common social problems. Social inclusion of the residents of the UTC in the local space of the districts is possible under the condition of combining self-governing and management functions based on commonality and representation of the interests of each individual person, community and district local community as a whole. The formation of an inclusive local environment presupposes the presence of financial and economic, inclusive, self-governing and public-management capacity of UTC and districts. Attention is focused on the expediency of focusing further attention of scientists on the substantiation of the integral index of inclusiveness of these socio-spatial formations, as well as the deepening of scientific ideas about the essence of inclusive governance.

Key words: inclusive development, united territorial communities, districts, self-governing component of public administration, social inclusion, Ukraine.

УДК 342.25:351.072.2:332.122:338.244.47(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.84-5>

Павлова І.О.

к.е.н., докторант, доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації, Одеський національний технологічний університет

Павлов О.І.-молодший

аспірант кафедри економіки промисловості, Одеський національний технологічний університет

Pavlova Iryna

Odesa National Technological University

Pavlov Oleksandr-Jr.

Odesa National Technological University

Постановка проблеми. Здійснена в Україні протягом 2015–2022 років реформа децентралізації публічної влади та управління, з одного боку, має комплексний характер, а з іншого – є незавершеною через війну. Її комплексність проявляється у передачі владних повноважень та відповідних ресурсів з центру на місця з їх перерозподілом на базовому та районному рівнях адміністративно-територіального устрою країни. Зміни ж на обласному рівні поки що не відбулися, в чому проявляється незавершеність реформи. Проте формування ОТГ та утворення нових районів при-

звело до значних зрушень не тільки в адміністративно-територіальному устрої, а й в територіальній організації суспільства, ключова ознака яких проявляється у зростанні ролі у суспільних процесах самоврядної складової публічного управління. Ці трансформації відбуваються в умовах утворення «змішаних», за складом населення та складних за своїми функціями, галузевою і соціально-просторовою спрямованістю розвитку, континуально-конвергентних утворень агломераційного типу, які мають ознаки інклюзивності. Звідси випливає наукова та практична актуальність проблеми,

пов'язаної з визначенням ролі саме самоврядної складової публічного управління інклюзивним розвитком ОТГ та районів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

При аналізі літературних джерел з досліджуваної проблеми першочергова увага була приділена публікаціям зарубіжних науковців, які узагальнили певний досвід розвитку своїх країн. Передусім, звернено увагу на Територіальний порядок денний до 2030 року [1], в якому визначено роль громад та громадянського суспільства європейських країн у подоланні відмінності в розвитку між людьми та між місцями. Враховано точку зору Л. Ольмедо, М. ван Туйвер і М. О'Шонессі [2] щодо оцінювання впливу соціальних підприємств, створених в просторових межах громад, на інклюзивний розвиток європейських периферійних сільських районів. Важливою є наукова позиція польської дослідниці А. Яцак і її литовських та словацьких колег, яка стосується аналізу управлінського аспекту соціально-просторових відносин між невеликими містами та селами європейських периферійних регіонів [3]. Дотичною то теми даного дослідження є проблематика інклюзивних змін в Швейцарії в умовах децентралізації влади, що проаналізована П. Ерні [4]. Долучення до специфіки австралійської моделі вимірювання соціального залучення, як передумови інклюзивності, стало можливим завдяки ознайомленню з працею Л. Вілсона [5].

Українські дослідники Р. А. Галгаш і Я. Ю. Білоус [6] зробили порівняння вітчизняної та зарубіжної методики оцінювання розвитку ОТГ як основи прийняття ефективних рішень органами публічної влади. В. Лола [7] з'ясує вплив «соціального включення / виключення» на процеси залучення громадськості до вирішення актуальних питань розвитку ОТГ та районів. В публікації О. Чайкіна і Е. Кірєвої [8] висвітлено галузевий підхід до сталого розвитку та інклюзивного зростання. Економічним засадам сприяння згуртованості громад приділено увагу в аналітичній доповіді співробітників Національного інституту стратегічних досліджень [9]. Інституціональний аспект публічного управління розкрито в колективній праці за редакцією М. М. Білинської і О. М. Петроє [10]. Обґрунтування моделі публічного управління інклюзивним місцевим розвитком міститься у статті А. В. Кожиної [11]. І. О. Павлова [12] запропонувала альтернативний підхід, який стосується саме оцінювання інклюзивної спроможності сільсько-міських агломерацій.

Не зважаючи на наявність певної кількості публікацій, присвячених різним аспектам інклюзивного розвитку ОТГ та районів, поки що недостатньо розроблено є проблематика, що пов'язана з публічним управлінням інклюзивним розвитком локальних спільнот й інклюзивним самоврядуванням зокрема. Саме це й обумовило вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування суспільного призначення самоврядної складової як мотиватора та агента формування інклюзивності в просторових межах ОТГ та районів України. Для її реалізації сформульовано завдання щодо розкриття ролі в цьому процесі локальної ідентичності як підґрунтя відповідного інклюзивного середовища; системної характеристики інклюзивного самоврядування; визначення місця самоврядної складової в системі публічного управління інклюзивним розвитком ОТГ та районів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Процес децентралізації, започаткований добровільним об'єднанням територіальних громад та наступним реформуванням територіальної організації влади на районному рівні, потребує нової філософії функціонування публічної влади, яка має гуртуватися на парадигмі громадянського суспільства з її інститутами та механізмами народовладдя та самоврядування, первинним елементом якого слід розглядати не громаду, а окрему суверенну особу. Саме наділена свободою особа має довести свою спроможність щодо реалізації права на утворення певної спільноти та добровільно і на свій розсуд, відповідно до процедурного принципу субсидіарності, делегувати здійснення частини своїх владних повноважень органам публічної влади.

З урахуванням появи такого самоврядного феномену як ОТГ, суб'єктний вимір публічного управління має такий вигляд (табл. 1).

Інформація, що розміщена в таблиці 1 свідчить про переважання в системі публічного управління не представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а самоврядних та демократичних їх компонентних складових – осіб, громад, бізнес-структур та громадських організацій, які здійснюють сукупний владний вплив на суспільні процеси за єдиними оціночними параметрами.

Надалі визначимо сутність інклюзивного розвитку як багатовимірної системи, що постає у вигляді:

- суспільного феномену (суспільне відтворення, відносини власності, політичні, економічні, соціальні, духовні зміни);
- суспільного процесу (здійснення суспільних перетворень за активної участі усіх груп населення без їх обмежень за віковими, статевими, соціальними, політичними, релігійними, етнічними, фізичними, іншими ознаками);
- об'єктних компонентів (окремі громадяни, домогосподарства, адміністративно-територіальні одиниці, сектори та галузі економіки, політична, економічна, соціальна, духовна сфери суспільного життя);
- результату (формування середовища суспільної гармонії та добробуту, в якому відсутні суспільна дискримінація за будь-якими ознаками, критична бідність та соціальна несправедливість).

Дослідники розглядають в якості механізму управління інклюзивним розвитком локальних

Суб'єкти публічного управління та параметри оцінювання їх владного впливу на інклюзивний розвиток ОТГ та районів

Ознаки	Особа	ОТГ, їх уповноважені та представницькі самоврядні інститути	Бізнес-структури	Громадські організації	Органи державної влади
Джерело влади	Природні права людини та громадянина	Право громади на самоврядування	Право приватної власності	Конституційні права, права, встановлені статутом організації	Права в межах повноважень, встановлених Конституцією України та Законами України
Об'єкт публічного управління	Різні сторони життєдіяльності окремого громадянина	Суспільні справи громади	Економічні інтереси корпорації	Сфера інтересів організації, встановлена її статутом	Суспільні процеси, що відбуваються в державі
Сфера поширення владнорозпорядчих рішень	Життєдіяльність окремого громадянина	Територія громади	Майно, капітал, інша власність корпорації	Визначена статутними правами та обов'язками організації	Територія держави та сфера її інтересів на міжнародній арені
Суспільне призначення (місія)	Перетворення на громадянина, спроможного реалізувати свої права як первинного суб'єкта самоврядування й представника народу – єдиного джерела влади в Україні	Здійснення самоврядних функцій на власній території та сприяння інтеграції й погодженню інтересів громад в межах всієї країни	Захист власних інтересів шляхом задоволення потреб споживачів у якісних та суспільно значущих товарах і послугах, формування на засадах державно-приватного партнерства інклюзивного середовища	Здійснення відповідного контролю за суспільними процесами у відповідності до сфери власних інтересів та статутних прав організації	Лібералізація умов господарювання, контроль за розподілом та перерозподілом витратної частини бюджету, створення інклюзивних засад суспільного розвитку

Джерело: складено авторами

спільнот соціальне включення, яке сприяє відтворенню суспільного порядку в громаді, зокрема шляхом формування місцевої ідентичності, як важливого фактора її консолідації та «ціннісного» ядра. Зазначається, що очікувані суспільні зміни неможливо забезпечити без участі як в управлінських, так і в соціально-економічних процесах самої громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування [7, с. 129, 131].

Проте за результатами соціологічних досліджень, проведених Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва ще наприкінці 2016 року, лише 32 % опитаних громадян виявили бажання брати участь у вирішенні проблем своїх громад в разі розширення прав органів місцевого самоврядування [7, с. 132]. Вірогідно, що у повоєнний

період їх кількість не зросте з об'єктивних причин, хоча відсоток готових це робити буде вищим.

В будь-якому разі процес соціального включення має бути об'єктом інклюзивного самоврядування, що, в свою чергу, потребує розроблення індексу включення, який на думку зарубіжних дослідників охоплює такі критерії: аспект єднання всередині громади; подібність (відмінність) у рівні доходу, статусі, конфесійній та етнічній приналежності і в політичних уподобаннях; а також суб'єктивне відчуття того, наскільки наявні відмінності можуть викликати проблеми [5, с. 347].

Не менш важливим, з методологічної точки зору, є обґрунтування процесу формування інклюзивного самоврядування як певної систем (рис. 1).

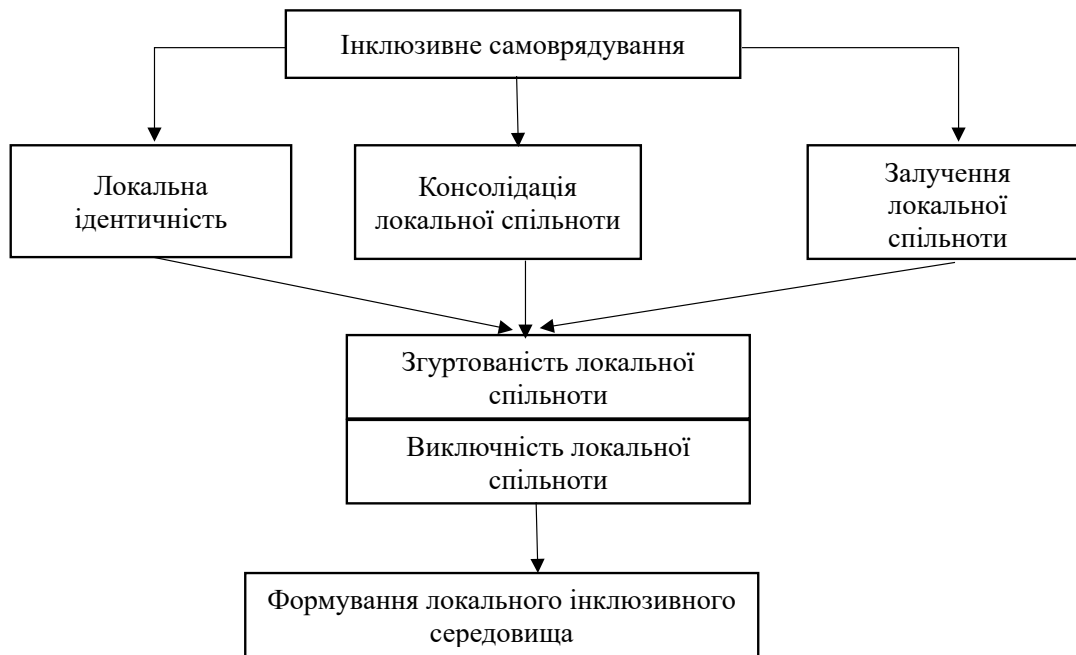

Рис. 1. Інклюзивне самоврядування як система

Джерело: розробка авторів

На основі змістовної частини рисунку 1 можна зробити висновок щодо важливості врахування значення усіх компонентів інклюзивного управління, що забезпечує формування середовища інклюзивності.

Самоврядна складова публічного управління інклюзивним розвитком ОТГ та районів є похідною від стратегічних напрямів державної політики.

Впровадження ефективної політики згуртування суспільства та держави відтворено в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, стратегічною метою якої визначено «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину – гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні...» [13].

Досягнути згуртованості громад можливо за допомогою забезпечення інклюзивного управління на локальному рівні. Опосередкований вплив на соціально-економічний розвиток також сприяє зміцненню управлінської спроможності згуртованої громади [9, с. 5, 9].

Тому крім фінансової спроможності соціально-просторових утворень важливою є також їх управлінська спроможність, яка є похідною від згуртованості локальних спільнот. Цей висновок підтверджується рішеннями європейських установ.

Так, в Територіальному порядку денному до 2030 року, зазначається що якість уряду та процесів управління є важливим наскрізним аспектом принципів місцевого, регіонального, національного та європейського розвитку [1, с. 6].

Ефективність управлінського впливу на інклюзивний розвиток локальних спільнот залежить

також від повноти інформації стосовно поточного стану об'єкту управління, тенденцій його розвитку на перспективу.

В Україні на заваді формуванню системного уявлення про об'єкт публічного управління інклюзивним розвитком, включаючи його самоврядну складову, є брак статистичної інформації, оскільки наявна розповсюджується не нижче рівня області. Показники, які використовуються для здійснення моніторингу та діагностики стану ОТГ, за авторством їх розробників, належать профільним міністерствам та академічним спеціалізованим науково-дослідним установам. Проте вони дозволяють оцінити лише фінансову спроможність громад. Як альтернативу їм, нами в одній з попередніх публікацій була запропонована методика оцінки інклюзивної спроможності ОТГ та районів як сільсько-міських агломераційних утворень за такою сукупністю критеріїв: центричність агломерацій, розмір їх площі, кількість районів, ОТГ, населених пунктів, населення, демографічне навантаження на один район, ОТГ, місто, функціональність, галузева та соціально-просторова спрямованість розвитку [14, с. 74].

Певну плутанину в класифікацію громад вносить Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» [15], зокрема в частині визначення категорії населених пунктів, згідно з яким селищем вважається населений пункт, чисельність жителів якого становить не менш як 5 тисяч, населені пункти з меншою чисельністю населення відносяться до категорії сіл. Проте в Україні – чимало міст, які за вказаним критерієм не можна вважати такими

й водночас певна кількість сіл за цим показником є більшими за деякі селища. Крім того, селища, як і села за новим законодавством ідентифікуються як сільські населені пункти. Дотримуючись вимог цього закону, слід очікувати внесення певних змін в категорії населених пунктів, так само як і громад.

В процесі реалізації завдань дослідження було проаналізовано та враховано розуміння зазначеної проблематики вітчизняними науковцями.

Ми цілком поділяємо точку зору на досліджувану проблему А. В. Кожиної, яка під публічним управлінням інклюзивним місцевим розвитком розуміє діяльність органів публічної влади в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків щодо формування і реалізації управлінських рішень для забезпечення структурних змін, що призводить до певних темпів економічного зростання при одночасному зменшенні нерівності і бідності, та супроводжується економічною і соціальною активністю на місцевому рівні, тим самим забезпечуючи підвищення добробуту, продуктивну зайнятість, безпеку, ощадливе використання ресурсів, рівний і справедливий доступ до можливостей і послуг для широкого кола місцевого населення, суб'єктів господарської діяльності та всієї території громади [11, с. 29].

Певною мірою дискусійним виглядає твердження Р. А. Галгаш і Я. Ю. Білоус стосовно того, що оскільки управління здійснюється в межах територіальної громади як певної території та певних об'єктів, розташованих на цій території, то застосування відповідних організаційних і економічних інструментів буде обмежене існуючими межами територіальної громади (горизонтом управління), на які поширюються повноваження місцевих органів управління і здійснюється в межах існуючих адміністративно-територіальних одиниць [6, с. 89]. В наведеному положенні не зовсім зрозумілим є використання вказаними авторами словосполучення «горизонт управління». Якщо йдеться про не ієрархічність такого управління, то воно підлягає сумніву, оскільки через причину входження будь якої громади до певного району, на рівні громади одночасно має прояв і вертикаль публічного управління, що пов'язано з відповідними повноваженнями районних державних адміністрацій та районних рад, як представницьких органів громад.

Авторське розуміння типології самоврядного та управлінського впливів на інклюзивний розвиток громад та районів подано в таблиці 2.

Дані таблиці 2 свідчать про домінуючий вплив на інклюзивний розвиток ОТГ та районів не органів державної влади, а окремих осіб, що формують склад громад, самоврядних інститутів, корпорацій та громадських організацій. Особливістю самоврядного типу владного впливу є неподільність об'єктно-суб'єктних відносин, які постають як певна цілісність.

Для України практичну цінність представляє досвід публічного управління інклюзивним розвитком локальних спільнот інших країн, й у першу чергу подібних Україні за рівнем свого соціально-економічного розвитку.

В контексті інклюзивного самоврядування заслуговує на увагу досвід Киргизстану з організації тренінгів з питань застосування принципів інклюзивного розвитку в практиці місцевого самоврядування, які проводилися на базі пілотних проєктів. На думку організаторів тренінгів, ці заходи допомогли їм зрозуміти, що інклюзивне зростання полягає в першу чергу не в субсидуванні вразливих груп населення, а в розширенні їх економічних та інших можливостей, активації їхнього потенціалу та наданні можливості якомога більшої кількості людей подолати ситуації соціальної вразливості. Також зроблено слушний висновок про те, що успішна спільнота – це така спільнота, в якій кожна людина робить свій внесок у соціально-економічний розвиток у міру своїх можливостей, задовольняючи при цьому як свої основні потреби, такі як їжа, житло, охорона здоров'я, освіта, безпека та енергетичні ресурси, так і потреби вищого порядку, такі як свобода, самореалізація, творчість, якісне дозвілля та спілкування [16].

Корисним для нашої країни є практична діяльність з подолання бідності, завдяки соціальній включеності, яка визначена за індонезійськими мірками соціальною хворобою, якої необхідно позбутися шляхом підтримування суспільного порядку життя громади. В цьому контексті інклюзивний розвиток підтверджується тим, як громада позиціонує себе агентом розвитку [17, с. 21].

Не зважаючи на успішність реформи децентралізації, місцеве самоврядування досі не отримало належної фінансової автономії. В Україні бюджети громад наповнюються завдяки місцевим податкам не більш ніж на 25%. У країнах Євросоюзу цей показник сягає 40% [18], тож є куди вдосконалюватися.

Висновки з проведеного дослідження. Реформа децентралізації влади та управління створила можливості для демократизації системи публічного управління інклюзивним розвитком шляхом реалізації безпосередньо самоврядних засад на рівні ОТГ та самоврядно-представницьких інтересів громад на рівні районів. Проте такі потенційні можливості у вигляді самоврядної складової публічного управління інклюзивним розвитком цих соціально-просторових утворень здатні перетворитися на реальність передусім при умові визнання особи як первинної самоврядної ланки та основи народовладдя.

В основі інклюзивного самоврядування ОТГ та районів лежить організація життєдіяльності локальних спільнот через формування місцевої ідентичності, самовизначення кожної з осіб агентом інклюзивного розвитку з наступною їх залуче-

Типологія самоврядного та управлінського впливів на інклюзивний розвиток ОТГ та районів

На рівні ОТГ		На рівні району	
Тип владного впливу	Характеристика	Тип владного впливу	Характеристика
Індивідуально-самоврядний	Здатність осіб, з числа яких формується склад громад, врядувати власне життя на інклюзивних засадах	Районний самоврядно-представницький	Здатність голів районних рад, їх депутатів здійснювати самоврядний вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах районів
Громадівсько-самоврядний	Здатність голів, старост, рад громад здійснювати самоврядний вплив на формування в їх просторових межах інклюзивного середовища	Обласний самоврядно-представницький	Здатність голів обласних рад, їх депутатів здійснювати самоврядний вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах районів
Районний громадівсько-представницький	Здатність районних рад, що представляють інтереси громад здійснювати самоврядний вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах цих локальних спільнот	Корпоративно-районний	Здатність корпоративних структур, що функціонують в просторових межах районів, здійснювати економічний вплив на їх інклюзивний розвиток
Обласний громадівсько-представницький	Здатність обласних рад, що представляють інтереси громад здійснювати самоврядний вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах цих локальних спільнот	Громадсько-районний	Здатність органів самоорганізації населення, інших громадських організацій, що функціонують в просторових межах районів, здійснювати у демократичний спосіб вплив на інклюзивний розвиток цих локальних спільнот
Корпоративно-громадівський	Здатність корпоративних структур, що функціонують в просторових межах громад, здійснювати економічний вплив на їх інклюзивний розвиток	Державний районний	Здатність представників органів державної влади районів здійснювати управлінський вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах районів
Громадсько-громадівський	Здатність органів самоорганізації населення, інших громадських організацій, що функціонують в просторових межах громад, здійснювати у демократичний спосіб вплив на інклюзивний розвиток цих локальних спільнот	Державний обласний	Здатність представників органів державної влади областей здійснювати управлінський вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах районів
Загальнодержавний	Здатність центральних органів державної влади здійснювати управлінський вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах громад	Загальнодержавний	Здатність центральних органів державної влади здійснювати управлінський вплив на формування інклюзивного середовища в просторових межах районів

Джерело: складено авторами

ністю, згуртованістю та інтеграцією навколо вирішення спільних суспільних проблем.

Соціальне включення мешканців ОТГ в локальний простір районів можливе за умови поєднання самоврядних та управлінських функцій на основі спільності та представництва інтересів кожної окремої особи, громади та районної локальної спільноти як їх сукупності.

Формування інклюзивного локального середовища передбачає наявність фінансово-економічної, інклюзивної, самоврядної та управлінської спроможності ОТГ та районів.

Подальші наукові розвідки за зазначеною проблематикою, на наше переконання, мають бути зосереджені на обґрунтуванні інтегрального індексу інклюзивності цих соціально-просторових утворень, а також поглибленні наукових уявлень щодо сутності інклюзивного врядування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Territorial Agenda 2030 – A future for all places. Brochures Date: 15 march 2021. 32 p.

2. Olmedo L., Twuijver M. van and M. O’Shaughnessy. Community-Based Social Enterprises Fostering Inclusive Development in Peripheral European Rural Areas. URL: https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2019/07/113_Olmedo_CBSEs-fostering-Inclusive-Development_En.doc.pdf (дата звернення: 08.12.2023).

3. Jaszczak A., Vaznoniene G., Kristianova K. and Atkociuniene V. Social and Spatial Relation Between Small Towns and Villages in Peripheral Regions: Evidence from Lithuania, Poland and Slovakia. *European Countryside*. 2021. Volume 13. Issue 2. P. 242–266. DOI: <https://doi.org/10.2478/euco-2021-0017>

4. Aerni P. Decentralized Economic Complexity in Switzerland and Its Contribution to Inclusive and Sustainable Change. *Sustainability*. 2021. Volume 13. 4181. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13084181>

5. Wilson L. Developing a Model for the Measurement of Social Inclusion and Social Capital in Regional Australia. *Social Indicators Research*. 2006. Volume 75. No. 3. P. 335–360.

6. Галгаш Р. А., Білоус Я. Ю. Оцінювання розвитку територіальних громад як основа для ухвалення управлінських рішень органів публічної влади. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2021. № 6 (270). С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-82-89>

7. Лола В. Локальна ідентичність та «соціальне включення» в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. № 1. С. 129–137. DOI: [10.15421/152013](https://doi.org/10.15421/152013)

8. Chaikin O., Kirieieva E. Branch approach to sustainable development and inclusive growth: Ukraine case. *Scientific Horizons*. 2020. № 06 (91). P. 19–25.

9. Економічні засади сприяння згуртованості громад : аналіт. доп. / [Химинець В. В., Головка А. А., Жаліло Я. А. та ін.]. Київ : НІСД, 2022. 52 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.08>

10. Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2019. 210 с.

11. Кожина А. В. Підходи та принципи до формування моделі публічного управління інклюзивним місцевим розвитком. *Sciences of Europe*. 2020. № 59. С. 25–32.

12. Павлова І. О. Інклюзивне врядування сільсько-міських агломерацій України. *Вчені записки Таврійського національного ун-ту ім. В.І. Вернадського. Сер.: Економіка і управління*. 2023. Том 34 (73). № 1. С. 7–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-1-2>

13. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2023).

14. Павлова І. О. Типологічні ознаки сільсько-міських агломерацій України як маркери їх інклюзивної спроможності. *Інфраструктура ринку*. 2023. Випуск 71. С. 70–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-13>

15. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України : Закон України від 28 липня 2023 року № 3285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text> (дата звернення: 11.12.2023).

16. Inclusive development principles in the practice of local self-government. 18.07.2023. URL: <https://dpi.kg/en/press-room/news/full/1917.html> (дата звернення: 02.12.2023).

17. Junaidi, Usman Raidar, Ikram, Yuni Ratna Sari, Anita Damayantie, Imam Mahmud. Implementing an Inclusive-Collaborative Development Model to Create Prosperity for the Poor. *Journal of law and sustainable development*. 2023. Volume 11 (13). P. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i11.1679>

18. Пастушенко К. Чому після війни в Україні важливо продовжити децентралізацію. 23.03.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/23/698335/> (дата звернення: 12.12.2023).

REFERENCES:

1. Territorial Agenda 2030 – A future for all places. Brochures Date: 15 march 2021. 32 p.

2. Olmedo L., Twuijver M. van and M. O’Shaughnessy (2019) Community-Based Social Enterprises Fostering Inclusive Development in Peripheral European Rural Areas. Available at: https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2019/07/113_Olmedo_CBSEs-fostering-Inclusive-Development_En.doc.pdf (accessed 08 December 2023).

3. Jaszczak A., Vaznoniene G., Kristianova K. and Atkociuniene V. (2021) Social and Spatial Relation Between Small Towns and Villages in Peripheral Regions: Evidence from Lithuania, Poland and Slovakia. *European Countryside*, vol. 13, issue 2, pp. 242–266. DOI: <https://doi.org/10.2478/euco-2021-0017>

4. Aerni, P. (2021) Decentralized Economic Complexity in Switzerland and Its Contribution to Inclusive and Sustainable Change. *Sustainability*, vol. 13, 4181. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13084181>

5. Wilson L. (2006) Developing a Model for the Measurement of Social Inclusion and Social Capital in Regional Australia. *Social Indicators Research*. vol. 75, no. 3, pp. 335–360.

6. Halhash R. A., Bilous Ya. Yu. (2021) Otsiniuvannia rozvytku terytorialnykh hromad yak osnova dlia ukhvalennia upravlinskykh rishen orhaniv publichnoi vlady [Evaluation of the development of territorial communities as a basis for making management decisions of public authorities]. *Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl*, no. 6 (270), pp. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-82-89>

7. Lola V. (2020) Lokalna identychnist ta "sotsialne vkluchennia" v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Local identity and "social inclusion" in the conditions of decentralization of power in Ukraine]. *Aspects of public administration*, vol. 8, no. 1, pp. 129–137. DOI: [10.15421/152013](https://doi.org/10.15421/152013)

8. Chaikin O., Kirieieva E. (2020) Branch approach to sustainable development and inclusive growth: Ukraine case. *Scientific Horizons*, no. 06 (91), pp. 19–25.

9. Zhalilo Ya.A., Shevchenko O.V., Romanova V.V. (2019) *Detsentralizatsiia vlady: poriadok dennyi na serednostrokovu perspektyvu* [Decentralization of power: the medium-term agenda. Analytical report]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

10. Bilynskoi M. M., Petroie O. M. (ed.) (2019) *Instytutsionalizatsiia publichnoho upravlinnia v Ukraini* [Institutionalization of public administration in Ukraine]. Kyiv: NADU. (in Ukrainian)

11. Kozhyna A.V. (2020) Pidkhody ta pryntsypy do formuvannia modeli publichnoho upravlinnia inkluzyvnym mistsevym rozvytkom [Approaches and principles to the formation of a model of public management of inclusive local development]. *Sciences of Europe*, no. 59, pp. 25–32.

12. Pavlova I. O. (2023) Inkluzyvne vriaduvannia silsko-miskykh ahlomeratsii Ukrainy [Inclusive governance of rural-urban agglomerations of Ukraine]. *Scientific notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Ser. Economics and management*, vol. 34 (73), no. 1, pp. 7–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-1-2>

13. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy [State regional development strategy for 2021–2027]: approved by a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, August 5, 2020, no. 695. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (accessed 11 December 2023).

14. Pavlova I. O. (2023) Typolohichni oznaky silsko-miskykh ahlomeratsii Ukrainy yak markery yikh inkluzyvnoi spromozhnosti [Typological characteristics of rural-urban agglomerations of Ukraine as markers of their inclusive capacity]. *Market infrastructure*, vol. 71, pp. 70–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-13>

15. Pro poriadok vyrishennia okremykh pytan administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy [On the procedure for solving certain issues of the administrative and territorial system of Ukraine]: Law of Ukraine dated July 28, 2023, no. 3285-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text> (accessed 11 December 2023).

16. Inclusive development principles in the practice of local self-government. 18.07.2023. Available at: <https://dpi.kg/en/press-room/news/full/1917.html> (accessed 02 December 2023).

17. Junaidi, Usman Raidar, Ikram, Yuni Ratna Sari, Anita Damayantie, Imam Mahmud (2023). Implementing an Inclusive-Collaborative Development Model to Create Prosperity for the Poor. *Journal of law and sustainable development*, vol. 11 (13), pp. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i11.1679>

18. Pastushenko K. (2023) Chomu pislia viiny v Ukraini vazhlyvo prodovzhyty detsentralizatsiiu [Why is it important to continue decentralization after the war in Ukraine]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/23/698335/> (accessed 12 December 2023).